

A szövegen belüli ekvivalencia relációját jelző nevezetesen, vagyis, tehát, azt jelenti metaoperátorok

Bevezetőül szeretném megjegyezni, hogy a címben szereplő kifejezéseknek a metaszóvegbeli operátorok osztályába történő besorolása, figyelembe véve nem mindig egyértelmű grammatikai státuszát (mondatszók, kötőszók, partikulák, bevezetőszók) (lásd Kelemen 1970: 384; Balogh 2000: 270–7; Kugler 2000: 277–83; Tompa 1962: 265–82, Keszler 1986, 1998, 2004), arbitrálisnak tűnhet. Mint ismeretes, a kötőszók a metaoperátorokhoz hasonlóan metaszóvegbeli funkciót is betölthetnek, tehát úgy vélem, hogy erre a funkcióra tekintettel a szóban forgó kifejezéseket joggal sorolhatjuk a metaoperátorok közé (Bańcerowski 2005:488–95).

Az elemzett metaoperátorok által a szövegen belül kifejezett reláció nem más, mint az ekvivalencia relációja. Ez lehet például olyan „pillanatnyi” ekvivalencia, amikor az adott helyzetben az ugyanarra a designatumra vonatkozó két kifejezés között érvényesül, valamint olyan reláció is, amely a definiendum és a definiens között áll fenn. Végül lehet olyan két név (megnevezés) is, amely ugyanarra a designatumra utal, de másképpen.

A *nevezetesen* operátor nemcsak a beszélt, hanem az írott nyelvben is elég ritkán szerepel. A MNSZ gyakorisági adatai szerint a 187 644 886 szót tartalmazó korpuszban 3596-szor, azaz a 19,16/millió szó fordul elő.

Az elemzett anyag azt mutatja, hogy a metaoperátor utáni pozícióban szereplő szöveg arról szól, hogy az adó a szövegelemzőskor milyen interpretációt választott a lehetséges interpretációk közül. Ezt a következő formulában foglalhatjuk össze: „*X nevezetesen Y = azt akarom, hogy tudd meg, hogy úgy döntöttem, hogy amikor X-et mondok, Y-ra gondolok*”. Ily módon a *nevezetesen* ekvivalenciát jelent a szöveg két szakasza között (lengyel nyelvre vonatkozóan lásd Bednarek 1982: 3–13). A szóban forgó metaoperátor segítségével az adó tájékoztatja a vevőt arról, hogy hamarosan megmondja, hogy az X interpretációi közül melyiket választotta ki. Példák:

Míndez már megelőlegezte a rendezvénysorozat második napjának legfontosabb kérdését, *nevezetesen*, hogy korlátozható-e a tudományos kutatás, s ha igen... (www.mtapti.hu/mszt/19924/poth.htm)

A gépet megtámadta egy vírus, *nevezetesen* a „DVAPTray. Exe vírus”. Mit lehet tenni ellene? Hogy lehet kijavítani? (www.gyakorikerdesek.hu › ... › Biztonság)

Korábbi írásainkban foglalkoztunk már a pedagógiai munka tervezésével, *nevezetesen* a pedagógiai programmal, mint a tervezés intézményi szintű (stratégiai) dokumentumával. (www.fppti.hu/data/cms40784/evesprogram.pdf)

Az IQ-tesztek egy dolgot mérnek, *nevezetesen* az IQ-tesztek kitöltésére való képességet. SMS gyűjtemény online. Ha egy vicces vagy elgondolkodtató üzenetet... (www.smsgyujtemeny.hu › Tréfás gondolatok)

Az adó mind a négy példában bizonyos utasítást ad a vevőnek, hogyan kell értelmeznie a metaoperátor előtt szereplő kifejezést. Az elsőben, a *Míndez már megelőlegezte a rendezvénysorozat második napjának legfontosabb kérdését* esetében ezt úgy kell értelmezni *hogy korlátozható-e a tudományos kutatás, s ha igen...* A másodikban: *tudd meg, hogy amikor vírust mondok, egy konkrét típusú vírusra gondolok*. A többi két példa is hasonló jellegű. Itt a gondolati síkon megállapított ekvivalenciáról van szó.

Az alábbi példa azt mutatja, hogy a nyelvhasználó egy általános jellegű kifejezést jelent be, és azután hosszasan magyarázza, hogyan értelmezi ezt:

[...] tekintettel a nemzetközi, európai és nemzeti emberi jogi okmányokra: *nevezetesen* a polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányára (ICCPR); az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményre (EJEE); az Európai Unióról szóló szerződésre; az Európai Közösséget létrehozó szerződésre (EK-Szerződés); az Európai Unió Alapjogi Chartájára (a Charta) és a tagállamok nemzeti alkotmányaira, valamint azokra a jogokra és biztosítékokra, amelyekkel ezek az egyént a magánélethez való jog, az adatvédelem, a megkülönböztetés-mentesség és a szabad mozgás tekintetében felruházzák... (eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010...)

Így történik abban az esetben is, amikor a szerző részletesen magyarázza a nagyon általánosan meghatározott tanulmány célját, igénybe véve a *nevezetesen* operátort:

Jelen tanulmány célja a logika és dialektika viszonyának a megállapítása, *nevezetesen* annak a kimutatása, hogy a Kapital dialektikája az Arisztotelesz által kifejtett logikai alapelvek értelmében nincs ellenmondásban eme logikai alapelvekkel, más szóval hogy a (materialista) dialektika magába foglalja a formális logikát, és ezzel dialektikussá teszi, míg az (idealista) dialektika magába foglalván a formális logikát logikussá és ezáltal lényegében antilogikus logikává, illetve logikus antilogikává válik. (magyar-irodalom.elte.hu/ja/ja2023/ja2023x.htm)

Az alábbi példa is arról szól, hogyan kell érteni a szóban forgó projekt célját:

A projekt célja a Pénzügyminisztérium Makroökonómiai Politikai Osztálya felkészültségének fejlesztése a makroökonómiai elemzés és a politikaformálás terén, valamint az adatszervezés fejlesztése, *nevezetesen* integrált hatékony adatbázis és adattár kialakítása a Makroökonómiai Politikai Osztály számára a Pénzügyminisztérium IT-rendszerének alapján. (www.123profit.hu/.../mk-szkopje-ipa--adatszervezes-f...)

A fentieket figyelembe véve a *nevezetesen* metaoperátornak az alábbi definícióját adhatjuk meg:

X *nevezetesen* Y = megmondtam az X-et, amikor X-et mondok, Y-ra gondolok

A szóban forgó definíció alkalmazását az alábbi példa mutatja:

A kormánynak nem sikerült elérni a választási programjában meghirdetett egyik alapvető célját, *nevezetesen* felszámolni a korrupciót az országban.

Tehát amikor azt mondom, hogy „A kormánynak nem sikerült elérni a választási programjában meghirdetett egyik alapvető célját”, arra gondolok, hogy „nem sikerült felszámolni a korrupciót az országban”.

Az alábbi példa azt illusztrálja, hogy a metaoperátor előtt álló szöveg valójában a meta-szövegbeli kommentár:

Csak egy dologról szeretnék beszélni, *nevezetesen*, amikor a törvényeket eszközként értelmezzük, akkor a helyzet olyan, amilyen.

Ennek megfelelően, amikor azt mondtam: „Csak egy dologról szeretnék beszélni”, arra gondoltam, hogy „amikor a törvényeket eszközként értelmezzük, akkor a helyzet olyan, amilyen”. Hasonló a megoldás az alábbi szöveg esetében is:

Beszélni szeretnék még a programozás másik áldásáról is *nevezetesen*: ha a kő programozva van, a program megvédi, nem tud belemenni semmilyen energetikai szennyeződés sem. Nem kell őket tisztítani! A program kitölti azt a helyet, ahova a szennyeződést magukba szívhatnák. (www.gyogyitaskovekkel.hu/programozas.php)

Nézzük meg a *vagyis* metaoperátor szerepét a szövegben. A MNSZ gyakorisági adatai szerint a 187644886 szót tartalmazó korpuszban 34701-szor, azaz 184,93/millió szó fordul elő. A nyelvi elemzés azt mutatja, hogy két fő funkciója van: 1. jelzi az ekvivalencia relációját, és 2. logikai értelemben két ítéletet kapcsol össze. Az első esetben a szakterminusnak explikációját jelentheti arra utalva, hogy az *X* kifejezésnek van saját megfelelője, de az olyan mondatok esetében, amelyekben a *vagyis* metaoperátor, bár nem egyenértékű, de az adott kontextusban egyforma referenciával rendelkező kifejezésekre vonatkozik, a köztük fennálló ekvivalenciáról tájékoztat. A második funkciója szerint a *vagyis* lexéma a következtetésnek a mutatója. Vegyünk néhány példát:

Makrobiotika, *vagyis* a hosszú élet. (www.fogyokurak.hu/makrobiotika-vagyis-a-hosszu-el...)

Epiktétos kézikönyvecskéje *vagyis* a stoikus bölcs breviáriuma. (moly.hu/.../epiktetos-epiktetos-kezikonyvecskeje-vagy...)

A kutyaiskola életmentő, *vagyis* nem pénzkidobás. (divany.hu/.../a_kutyaiskola_életmentő_vagyis_nem_p...)

Kéz a kézben, *vagyis* az mszp és a jobbik násza. (hetivalasz.hu/forum/viewtopic.php?f=7&t...sid...)

Munkát és kenyeret, *vagyis* békét akarnak. Tiltakozók – A miskolci éhségmenetelők petíciót adtak át az Európai Parlamentben. (nol.hu/.../20120308-munkat_es_kenyeret_vagyis_be...)

A CocaCola miből készül, *vagyis* mi a fő összetevője? (www.gyakorikerdesek.hu > ... > Egyéb kérdések);

Elcsábít, megvadít, *vagyis*: fűzöt mindenkinek! – Mert nemcsak szép, hanem karcsúsít is. (www.ezolive.hu/.../0299_elcsabit-megvadit-vagyis-fu...)

Az alábbi példákban szereplő *vagyis*-t a következtetés jeleként értelmezhetjük.

Ez utóbbival csak azt akarom mondani, hogy a kiugráshoz kevés, *vagyis* pontosan annyira jó, mint eddig bármelyik szoftverszinti. (www.menemszol.hu > Fórum > Blogok > A/D Blogja);

Mivel az elektron 1640-szer kisebb, mint a proton és negatív töltésű, én arra a következtetésre jutottam, pusztán elméleti spekuláció útján, hogy nem az elektronnak, hanem a jóval nagyobb tömegű protonnak, *vagyis* a hidrogénnek (H) van kulcsszerepe. (www.medicinfo.hu/cikk.php?sz=lehetoseg-rak)

A *vagyis* metaoperátor, amikor előtte (bal oldalán) egy rövidítés vagy idegen nyelvű kifejezés áll, és utána (jobb oldalán) azoknak a magyarázata szerepel, akkor a köztük meglévő egyenértékűséget jelzi. Például:

SVHC, *vagyis* a „Substances of Very High Concern” angol kifejezésből készült rövidítéssel a „Különös aggodalomra okot adó”, *vagyis* különösen veszélyes... (enfo.agt.bme.hu > ... > E-tanfolyam > Gyakorlati alkalmazás;)

Closet Shopping, *vagyis* zsákmány a szekrényből! (www.beautyjunkie.hu/.../closet-shopping-vagyis-zsak...)

Let's do it Greece! – *vagyis*, fogjuk meg a kapa végét, Görögország! (www.hosnok.hu/.../lets-do-it-greece-vagyis-fogjuk-me...)

My Wonderful World of Fashion, *vagyis* könyv rajzoláshoz, alkotáshoz, álmódzáshoz. (www.thebox.hu/index.php?...vagyis...)

A CSUSZ-szal, *vagyis* a császármetszés utáni szüléssel szemben leggyakrabban felhozott ellenérv a méhrepedés megemelkedett kockázata. (kangaegyeselet.hu/.../csusz-vagyis-csaszarutani-szulni...)

Előfordulhat olyan szituáció is, amikor a *vagyis* azt jelzi, hogy a magyarázat megelőzi az értelmezendő kifejezést. Például:

Kötelező és Casco biztosítás együtt, *vagyis* All in One biztosítás... (www.biztositastipp.hu/.../kotelezo-casco-biztositas)

A szóban forgó metaoperátor a szöveg belsejében a mondat elején is állhat. Ilyenkor az előző mondatnak az értelmezését jelzi. Például:

Baj az, ha fáj az értelem. *Vagyis* ha diszkrepancia van abban, amit gondolok, miről tudom, hogy tenni kéne, és abban, amit megteszek. (dobaibalint.hu/vers/vagyis-ha-diszkrepancia/)

Elfelejtteni valakit arra milyen legálfü van? *Vagyis* melyik a legjobb erre a célra? (www.gyakorikerdesek.hu › ... ›)

Az ötlet onnét jött, hogy amikor zöldkártyára vittem a kocsit láttam, hogy a kipufogógáz oxigén tartalma alacsony. *Vagyis* magasabbat is elfogadna a gép. (www.ndsmondeo.hu/fitting/thinning.../thinning_am.ht...)

A *vagyis* lexéma bevezetheti a korrekciót is a szövegben. Például:

Nem fogyózás céljából, hanem tömegnövelés (*vagyis* nem tömegnövelés, hanem formát szeretnék...) (www.gyakorikerdesek.hu › ... ›)

Nagyon sokféle hatás ért, és nagyon sok mindenről változott a véleményem, úgy gondolom. Ma pedig (*vagyis* még tegnap) hisztiztem egy sort, amiért nem lett ötös az angol dolgozatom egy egyszerű kis figyelmetlenség miatt... (screamleech.blogspot.com/.../kicsit-visszarazodtam-azt...)

Hozzá kell tenni, hogy a *vagyis* operátor egyes kontextusokban helyettesíthető a *nevezetesen* operátorral, de ez a művelet nem minden esetben lehetséges. Ennek ellenére a *vagyis* definíciója, véleményem szerint, azonos lesz a *nevezetesen* operátoréval. Így:

X *vagyis* Y = megmondtam az X-et, amikor X-et mondok, Y-ra gondolok

E definíció alkalmazása a következőképpen történik:

Óriások és törpék, *vagyis* az őserdő lakói! (www.viragcenter.hu/index.php?...)

Megmondtam: óriások és törpék. Amikor óriásokat és törpéket mondok, az őserdő lakóira gondolok.

A szövegen belüli ekvivalenciát jelző következő metaoperátor a *tehát* lexéma. A MNSZ gyakorisági adatai a következők: a 187 644 886 szót tartalmazó korpuszban 95159-szor jelenik meg,

azaz 507,12/ millió szó gyakorisággal. A gyakorisági adatokból azt következik, hogy a *tehát* operátor sokkal gyakrabban szerepel a magyar szövegekben, mint a *nevezetesen* (19,16/millió szó) vagy a *vagyis* (184,93/millió szó) operátorok. Figyelembe véve a *tehát* lexémának a szövegbeli szereplését, azt mondhatjuk, hogy hasonló funkciót tölt be, mint a *vagyis* metaoperátor. Először is az ekvivalencia relációját jelzi a szöveg két (X, Y) szakasza között, másodsor pedig a következtetésnek a mutatója. Az első esetben az *X tehát Y* formula szerint az Y az X-nek bizonyos fajta magyarázatát is jelentheti. Így az adó a *tehát* jobb oldalán szereplő fragmentum segítségével azt magyarázza, hogyan értelmezi, illetve precízebbé teszi a baloldali fragmentumot. Vegyünk néhány példát:

Lélegzünk, *tehát* élünk. Hiszen a légzés egyszerű oxigéncsere, az élet feltétele. (www.tbinfo.hu/.../leopold-gyorgyi-irasa--lelegzunk--te...)

Kelly Clarksonnak van pasija, *tehát* nem leszbikus. – Az amerikai énekesnő sosem beszél a magánéletéről, de most egy torontói rádió... (velvet.hu/.../kelly_clarksonnak_van_pasija_tehat_nem)

Feladatunk *tehát*, hogy nevet adjunk mindannak, amit eddig nem neveztek el. (www.kormany.hu/.../feladatunk-tehat-hogy-nevet-adju...)

A mennybemenetel ünnepe *tehát* nem az elválásról, hanem a küldetésről szól. uj.katolikus.hu/cikk.php?h=1640

Angelina Jolie combot villantott, *tehát* terhes? (www.nlcafe.hu/.../angelina_jolie_leleplezte_terhesseget...)

A történet *tehát* nem az idő linearitása mentén, hanem egyfajta (szöveg)tér bejárásával jön létre: „Cikázik a tekintete a lapon, nem tudja folyamatosan olvasni, hol itt kap bele a szövegbe, hol ott.” A szöveg szerkezete *tehát* ezt a cikázó olvasást ismétli meg újra. (zavada.irolap.hu/hu/bodis-zoltan-az-eltunes-tapasztalata)

A *tehát* arra való tekintettel, hogy elsődleges funkciója összekapcsolni a két fragmentumot, sohasem kezd dialógust. Kivételt képeznek a címek, amelyekben néha kérdőjel, illetve felkiáltójel is szerepel. Ez nem más, mint stratégiai fogás. Minden szövegnek saját stratégiai pozíciói vannak, amelyeket az adó szándékosan azzal a céllal hoz létre, hogy fokozza a vevő figyelmét. A szerző kérdést tesz fel, amelyre a választ az olvasó a vonatkozó szövegben találja meg. A felkiáltójel esetében a szerző felszólítást, óhajt, buzdítást fogalmaz meg. Például:

Tehát fizikálisan (nol.hu/velemeney/20111122-tehat_fizikalisan)

Tehát mégis igaz, sajnos! (velo.hu/index.php?modul=blog&kod=359)

Tehát az új külső (zsonglor.csokavar.hu/blog/tehat-az-uj-kulso/)

Tehát mi is a HALÁL? (www.eletkozpont.com/.../teht-mi-is-hall-lgzssel-az-letet...)

Előfordulhat az is, hogy a címben szereplő *tehát* lexéma után csak három pont következik. Ily módon a cím felkelti a vevő kíváncsiságát, érdeklődését az adott szöveg iránt. Például:

Szolgáltatok, *tehát*... (www.slideshare.net/karex/szolgltatok-teht)

A szamorodni *tehát*... (borszer.hu/bormagazin/borfajtak/a-szamorodni-tehat)

Szeretsz *tehát*... (www.internetszerelem.hu/.../petofi-sandor-szeretsz-teh...)

Az alábbi mondatokban a *tehát* operátor jelzi a szerző által levont következtetéseket. Például:

Végkövetkeztetésem *tehát* az, hogy egy lehetséges, indeterminisztikus világnak tartalmaznia kell determinisztikus, vagy legalábbis annak tűnő részfolyamatokat. (phil.elte.hu/leszabo/TudfilSzeminarium/0809.../HalasiAbel-oksag.pdf)

Ha modellünk mind nagyobb és nagyobb részét írja le a világnak, a világ egyre nagyobb részét értjük, *tehát* egyre nagyobb részét vehetjük egy adott szempontból gyakorlatilag izoláltnak. (phil.elte.hu/leszabo/TudfilSzeminarium/0809.../HalasiAbel-oksag.pdf)

Megállapítottam *tehát*, hogy viszonylag közeli időre (150 évre visszamenően) nem találtam „új” Oláh nevű halasi rokonokat. (muzeum.halas.hu/konyv/10.pdf)

Az alábbi mondatban a *tehát* azt jelzi, hogy az adó hogyan értelmezi azt a „mindent”, amely a *tehát* előtt áll. A *tehát* után szereplő szövegrész szűkíti, részletezi a „minden”-nek a tartalmi terjedelmét.

Tehát ez ebben a percben a világ egyik legfejlettebb kis mikrogépe, amely egy nagyon kicsi, egyszerű, gusztusos vérnyomásmérő, amely tartalmaz mindent, *tehát* tartalmazza az orvosilag ellenőrzött, klinikailag tesztelt vérnyomásmérőt, tartalmazza a mikroszámitógépet, amelyet beleépítettünk, és tartalmazza a modemet is, amellyel ezeket az adatokat telefonon keresztül távoli központba el tudja juttatni. (www.vitalitas.hu/?ctype=1&did=6419)

A *tehát* operátor arra is utalhat, hogy az előtte álló fragmentumban leírt esemény nem ért véget és tovább tart. Ezt viszont akár következtetés levonásának is vehetjük. Például:

A dunakeszi tőzegláp kálváriája *tehát* folytatódik. (greenr.blog.hu/.../a_dunakeszi_tozeglap_kalvariaja_te...)

Az elszegényedés *tehát* tovább tart. (mozgovilag.com/?p=4338)

Rostok hatására tovább tartózkodik az étel a gyomorban, *tehát* tovább tart a jóllakottság érzete. (www.eurovit.hu/index.php?fid=2&aid=0&id...)

Tovább tart a Pool rossz sorozata... A folytatásban már nem esett gól, a liverpooliak vesszőfutása *tehát* tovább folytatódott: Dalglishék ebben a... (liverpoolfans.net84.net/tovabb-tart-a-pool-rossz-sorozat)

A geglúd állományának e katasztrófális méretű fogyása *tehát* tovább tart, s ezen nem enyhít még az a körülmény sem, hogy a Hortobágyon... (www.vadaszat.net/hirek/2012/tiszalok%2B.htm)

Figyelembe véve a *tehát* feljebb leírt, a szövegben betöltött funkcióit, úgy véljük, hogy a definíciója ugyanolyan lesz, mint az eddig tárgyalt metaoperátoré. Így:

X *tehát* Y = megmondtam az X-et, amikor X-et mondok, Y-ra gondolok

Nézzük meg az *azt jelenti* metaoperátornak a szövegbeli funkcióit. A nyelvi példák azt mutatják, hogy két funkciója van: először az ekvivalencia, illetve a magyarázás relációját jelzi a két (X, Y) fragmentum között, másodsor korrekciót vezethet be a szövegbe. A magyarázás egy bizonyos fajta definíciót jelent. A MNSZ adatai szerint a gyakorisági mutatói a 187 644 886 szót tartalmazó korpuszban azonosak a 0-val (0,00/millió szó). Hozzá kell tenni, hogy a szóban forgó metakifejezés a szövegben betöltött szerepére tekintettel nem jelenhet meg a dialógus elején, bár megnyithatja a replikát, különösen akkor, amikor az választ jelent a korábbi kérdésre, illetve kérésre. Vegyünk néhány példát.

A: Sajnos, úgy tűnik, hogy kevés lesz a pénzünk.

B: *Azt jelenti*, hogy rosszul számoltunk.

Mikor azt mondom szeretlek, az *azt jelenti*, hogy megtaláltam benned az életre szóló szerelmet, melyről tudom, hogy örökké fog tartani... *Azt jelenti*, hogy mindenben osztozni akarok veled... jó időkben, rossz időkben, kalandokban, gondban és örömben. *Azt jelenti*, hogy nem számít semmi, csak veled akarok lenni... csak veled megöregedni. (ilajkyou.com/like/56871/)

Piros, *azt jelenti* tilos. (www.betegszoba.hu/hirek/piros_azt_jelenti_tilos/)

Bringásokra is vonatkozik a piros, *azt jelenti* légy óvatos! (hu-hu.facebook.com/...azt-jelenti.../10349377303077)

Az *azt jelenti* metaoperátor jelezheti az idegen kifejezések (terminusok) magyar megfelelőit is. Például:

Šťastná magyarul *azt jelenti*: Boldogfalva. (www.anasztazia.hu/content/view/291/50/)

Advent – latinul adventus – *azt jelenti* megérkezés. Megérkezni csak az tud, aki el is indul. (www.eletforma.hu/.../advent__latinul_adventus__azt__...)

A temps lié franciául kb. *azt jelenti*: folyamatos lépés. A temps lié a pózok (croisé és á la seconde) folyamatos, összehangolt kötésére szolgáló iskolagyakorlat. (www.balett.dancemelody.com/jegyzet/tempstlie.php)

Imádok férjhez menni (zenés darab): Barbara To go, *azt jelenti*: menni. To take, *azt jelenti*: venni. To love, *azt jelenti*: szeretni. De Barbara, az minden nyelven... (www.zeneszoveg.hu/dalszoveg/73714/.../barbara-zeneszoveg.html)

Előfordulhat, hogy az adó az idegen terminust idegennel magyarázza. Valószínűleg azt feltételezi, hogy a vevő ismeri azt. Például:

Catscratch ez *azt jelenti*, War! (m.legjobbgamek.com/android-games.php?link=car-madness-5)

Az alábbi példa az adó által bevezetett fogalom definícióját tartalmazza. Az adó az *azt jelenti* operátort, többször megismételve, tagadó alakban használja (*nem azt jelenti*) ahhoz, hogy utána megadhassa az adott fogalomnak a saját, pontos meghatározását. Ezt azért teszi, mert attól tart, hogy a vevő esetleg másképpen (nem úgy, mint ő) értelmezi azt. Például:

Elengedni valakit *nem azt jelenti*, hogy megszűnik a fájdalmad. [...] Az elengedés *nem azt jelenti*, hogy az ember szíve kihűl. *Nem azt jelenti*, hogy elfelejtem örökre. Nem közönyt jelent. Az elengedés *azt jelenti*, hogy hagyom őt szabadon repülni, szállni, a maga útján – abban a biztos reményben, hogy visszatalál majd hozzám. (www.idezetek.eu/idezet/1263)

Elég gyakori a tárgyalt metaoperátor szereplése a különféle szöveg címekben. Ez érthető is, mivel ily módon a szerző igyekszik fokozni az olvasó érdeklődését a szöveg iránt. Ahogy feljebb is volt róla szó, a *tehát* esetében ez stratégiai fogás. Az *azt jelenti* után szereplő három pont a szöveg folytatását jelzi, a kérdőjel viszont feltételezi a választ. Néhány példa:

Szeretni *azt jelenti*... (www.theseecret.hu › Címlap)

W/m2: Mit *jelent ez*? (www.zoldujsg.hu/cikk.php?id=128&bb=2312)

A HTML5 jelenti a jövőt? (www.sg.hu/cikkek/83033/a_html5_jelenti_a_jovot)

Mit jelent az, hogy „önrész”? (www.prosperal.hu/hitel/.../mit-jelent-az-hogy-onresz)

A szerelem számomra azt jelenti, hogy... (dezs.extra.hu/index.php?option=com...task...)

Szeretlek és ez azt jelenti, hogy... (azeletigazsagai.com/szeretlek-es-ez-azt-jelenti-hogy/)

Nekem a NATO azt jelenti... (portal.zmne.hu/portal/page?_pageid=34...)

A fentiek tükrében az *azt jelenti* metaoperátornak a következő definícióját javasoljuk:

X azt jelenti Y = megmondtam az X-et, amikor X-et mondok, Y-ra gondolok

Az eddigieket összegezve azt mondhatjuk, hogy az általunk elemzett metaoperátorokat, különbségük ellenére, egyforma definíció illeti meg. Ez azt jelenti, hogy ezeket a kifejezéseket egy közös tulajdonság köti össze, nevezetesen az, hogy ekvivalenciarelációt létesítenek a szöveg két fragmentuma között.

Végezetül, hozzá kell még tenni azt is, hogy a szövegen belüli ekvivalencia relációját jelző metaoperátorok osztályába sorolható még sok más metakifejezés is például a *mégpedig*, *azaz* stb.

SZAKIRODALOM

- Balogh Judit 2000. A kötőszó. In: Keszler Borbála (szerk.): 2000. *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bańcerowski Janusz 2005. A kötőszók mint metaszövegbeli operátorok. *Magyar Nyelvőr* 129: 488–95.
- Bańcerowski Janusz 2008. *A világ nyelvi képe. A világkép mint a valóság metaképe a nyelvben és a nyelvhasználatban*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 86. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Bańcerowski Janusz 2010. A metaszövegről és az intertextuális metaszövegbeli operátorokról. *Magyar Nyelvőr* 134: 183–95.
- Bednarek Adam 1982. Próba analizy semantycznej zdań z wyrażeniem mianowicie. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Filologia Polska XX*. Toruń.
- Kelemen József 1970. *A mondatszók a magyar nyelvben*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Keszler Borbála, 1986. *A magyar írásjelhasználat és grammatikai alapjai*. Kandidátusi értekezés. Kézirat.
- Keszler Borbála 1998. Bevezető szók és kifejezések. In: Zoltán András (szerk.): *Nyelv, stílus, irodalom*. Köszöntő könyv Péter Mihály 7. születésnapjára. ELTE BTK Keleti Szlav és Balti Filológiai Tanszék. Budapest.
- Keszler Borbála 2004. *Írásjeltan. Az írásjelhasználat szabályai, problémái és története*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Kugler Nóra 2000. A partikula. In: Keszler Borbála (szerk.): 2000. *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Lévai Béla (szerk.) 2004. *Alapinformáció és metainformáció*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Magyar Nemzeti Szövegtár (= MNSZ). MTA Nyelvtudományi Intézet: <http://corpus.nytud.hu/mnsz>
- Ożóg Kazimierz 1990. *Leksykon metatekstowy współczesnej polszczyzny mówionej*. Uniwersytet Jagielloński, Kraków.
- Tompa József 1962. A kötőszó mint egyszavas mondat. *Magyar Nyelvőr* 86: 265–82.
- Walusiak Ewa 1998. Metatekstowa funkcja hierarchizująca ciągu przy. [w:] *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej* 34. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk. Warszawa. 117–27.

Wierzbicka Anna 1971. Metatekst w tekście. In: M.R. Mayenowa (szerk.). *O spójności tekstu*. Wydawnictwo Ossolineum. Wrocław.

Winiarska Justyna 2001. *Operatory metatekstowe w dialogu telewizyjnym*. TAIWPN UNIVERSITAS, Kraków.

Bañcerowski Janusz

professor emeritus

ELTE BTK

Szláv és Balti Filológiai Intézet

SUMMARY

Bañcerowski, Janusz

Meta-operators signalling the relation of text-internal equivalence

The text-internal relation indicated by meta-operators like *nevezetesen* ‘namely’, *vagyis* ‘that is’, *tehát* ‘hence’, *azt jelenti* ‘in the sense’ is none other than the relation of equivalence. This can be “momentary” equivalence in cases where it obtains between two expressions referring to the same designatum in a given situation, or it can be a relation between definiendum and definition. Finally, it can be a pair of names (designations) referring to the same designatum in two different ways.

Keywords: meta-operators, equivalence relation, *nevezetesen*, *vagyis*, *tehát*, *azt jelenti*